

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, дискуссия, круглый стол, судебный процесс, компетентностный подход, дебаты, анализ, самостоятельная работа.

Arhupova S. P., Roskopina J. O. Basic technology, forms and methods of teaching in higher legal education dollars

The authors elucidate the underlying technologies, forms and methods of teaching in higher legal education United States, analysis of advanced technologies and their impact on the quality of legal education.

Key words: personality-oriented education, discussion, round table, trial competence approach, debate, analysis, independent work.

Стаття надійшла до редакції 29.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 373.134(73):316

О. П. Бартош

**ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У США**

Соціальна робота досить сильно розвинена в багатьох західних країнах: США, Великій Британії, Бельгії та ін.

На сьогодні в США університетами та школами соціальної роботи пропонується понад 300 програм підготовки бакалавра соціальної роботи та понад 100 програм на ступінь магістра соціальної роботи [1].

Проблема підготовки соціальних працівників у США стала предметом дослідження зарубіжних учених (М. Баркер, Р. Віттінгтон, М. Доуел, Ч. Казетта, А. Кадушкін, А. Мінахан, Дж. Районд, С. Шардлоу, Ф. Шервіш, Б. Шіфор), а також українських науковців (Л. Віннікова, В. Поліщук, Н. Собчак, В. Тименко, С. Шпенік та ін.).

Метою нашої статті є розглянути особливості підготовки магістрів соціальної роботи у США.

Навчання в магістратурі триває два роки, якщо студенти навчаються за повним тижневим навантаженням, і чотири – за неповним. Перший рік присвячується поглибленому вивченню теорії і практики соціальної роботи. Особливо поглиблено здійснюється вивчення спеціалізованих предметів – соціальної політики, соціальної економіки, соціального права, соціальної психології, геронтології, методів соціальної роботи. Другий рік використовується для спеціалізації та вдосконалення рівня фахової підготовки на практиці.

При оволодінні магістерськими програмами широко використовується варіативний підхід, який дає право досвідченим соціальним працівникам

отримати диплом магістра, навчаючись за скороченими програмами; а особам, які мають диплом бакалавра акредитованого навчального закладу – навчатись лише протягом другого року.

Особливість професійної підготовки магістрів соціальної роботи полягає в тому, що програма, як правило, „концентрована” навколо польового практикуму, проблемної галузі, груп ризику, методів чи принципів впливу, умов і напрямків практики або поєднання будь-яких перерахованих вище аспектів. Навчальний план з дослідної роботи ґрунтується на науковому підході до практики соціальної роботи і передбачає кількісні та якісні методи їх систематичної оцінки [2].

Як і програми підготовки бакалаврів, *магістерські програми* із соціальної роботи у США функціонують в акредитованих коледжах та університетах. Програми підготовки магістрів більш спеціалізовані, порівняно з програмами підготовки бакалаврів.

У найбільших вищих навчальних закладах США існують два види денної програми підготовки магістрів соціальної роботи й надання соціальних послуг: послідовне 16-місячне й 20-місячне навчання протягом двох академічних років (див. табл.1) [3].

Нами було проаналізовано програми підготовки магістрів соціальної роботи Університету Колумбія, що має один з найвищих рейтингів (4,1) серед усіх шкіл соціальної роботи у США у 2012 р. [4], а саме входить в «5» кращих навчальних закладів.

Як свідчить проведений нами аналіз навчальних планів, під час навчання у магістратурі студенти повинні отримати 60 кредитів (див. табл.1), близько половини з яких відводиться на дисципліни спеціалізації і вдосконалення рівня фахової підготовки у відповідних до обраного профілю соціальних закладах та установах. Вибір можливих місць проходження практики досить широкий: державні та приватні агентства з вирішення проблем родин та дітей, центри розвитку соціальних служб громад, соціальні служби із захисту дітей та підтримки сім'ї, психіатричні лікарні, притулки для жінок, які зазнали побутового насилля, соціальні служби, які реалізують програми лікування від алкогольної чи наркотичної залежності тощо [5].

Таблиця 1.

16-місячна й 20-місячна програма підготовки магістра соціальної роботи в Університеті Колумбія, США

1-ий рік навчання		
Семестр	Назва дисципліни	кредити
1	Поведінка людини у соціальному середовищі I.	3
	Політика у сфері соціального захисту	3
	Основи практики соціальної роботи	3
	Дослідження в соціальній роботі	3
	Польова практика	4,5
2	Поведінка людини у соціальному середовищі II.	3
	Практика соціальної роботи з індивідами, сім'ями та групами	3
	Соціальний захист у практиці соціальної роботи	3

	Польова практика	4,5
	РАЗОМ:	30

<i>2-ий рік навчання (організований за методом практики)</i>				
Семестр	<i>Поглиблена клінічна практика</i>		<i>Поглиблена загальна практика</i>	
	Назва дисципліни	кредити	Назва дисципліни	кредити
3	Клінічна практика у практиці соціального працівника	3	Оцінювання надання соціальних послуг	3
	Клінічна індивідуальна соціальна робота	3	Поглиблена загальна практика з різними групами населення I.	3
	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах.	3	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах тощо	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
4	Клінічна практика з різними групами населення, клінічне втручання та професійна практика	3	Поглиблена загальна практика з різними групами населення II.	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
	Інтегративний проект	0	Інтегративний проект	0
	Вибіркові дисципліни (3)	9	Вибіркові дисципліни (3)	9
	РАЗОМ:	30	РАЗОМ:	30

<i>2-ий рік навчання (організований за методом практики)</i>				
Семестр	<i>Соціальна політика</i>		<i>Соціальне управління</i>	
	Назва дисципліни	кредити	Назва дисципліни	кредити
3	Семінар. Соціальна політика I.	3	Оцінювання надання соціальних послуг	3
	Мікроекономіка та Політика. Аналіз I.	3	Розвиток громади.	3
	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах тощо	3	Управління людськими ресурсами. Супервізія. Підготовка персоналу	3
			Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах	3
Польова практика	4,5	Польова практика	4,5	

4	Семинар. Соціальна політика II.	3	Соціальне планування та програми розвитку	3
	Мікроекономіка та Політика. Аналіз I.	3	Фінансовий менеджмент	3
			Вибрані теми з соціального управління	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
	Інтегративний проект	0	Інтегративний проект	0
	Вибіркові дисципліни (2)	6	Вибіркові дисципліни (0)	0
РАЗОМ:		30	РАЗОМ:	30
РАЗОМ КРЕДИТІВ ЗА 2-РІЧНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ				60

Наявна також вечірня розширена програма (Extended Degree Program) для тих, хто не має можливості навчатися за денною формою (див. табл. 2) [5].

Таблиця 2.

Вечірня розширена (3-річна) програма підготовки магістра соціальної роботи в Університеті Колумбія, США

1-ий рік навчання. ПЕРЕД-ПРАКТИЧНА ОСВІТНЯ ФАЗА (PART-TIME)		
Семестр	Назва дисципліни	кредити
Осінній	Поведінка людини у соціальному середовищі I.	3
	+АБО Дослідження в соціальній роботі	3
	Політика у сфері соціального захисту	
Весняний	Поведінка людини у соціальному середовищі II.	3
	+АБО Дослідження в соціальній роботі	3
	Політика у сфері соціального захисту	
РАЗОМ:		12

2-ий рік навчання. ПРАКТИЧНА ОСВІТНЯ ФАЗА (FULL-TIME)		
Семестр	Назва дисципліни	кредити
Осінній	Основи практики соціальної роботи	3
	Польова практика	4,5
Весняний	Практика соціальної роботи з індивідами, сім'ями та групами	3
	Соціальний захист у практиці соціальної роботи	3
	Польова практика	4,5
РАЗОМ:		18

3-ий рік навчання (організований за методом практики) ПРАКТИЧНА ОСВІТНЯ ФАЗА (FULL-TIME)				
Семестр	Поглиблена клінічна практика		Поглиблена загальна практика	
	Назва дисципліни	кредити	Назва дисципліни	кредити
Осінній	Клінічна практика у практиці соціального працівника	3	Оцінювання надання соціальних послуг	3
	Клінічна індивідуальна соціальна робота	3	Поглиблена загальна практика з різними групами населення I.	3

	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах.	3	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
Весняний	Клінічна практика з різними групами населення, клінічне втручання та професійна практика	3	Поглиблена загальна практика з різними групами населення II.	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
	Інтегративний проект	0	Інтегративний проект	0
	Вибіркові дисципліни (3)	9	Вибіркові дисципліни (3)	9
	РАЗОМ:	30	РАЗОМ:	30

3-й рік навчання (організований за методом практики)				
Семестр	Соціальна політика		Соціальне управління	
	Назва дисципліни	кредити	Назва дисципліни	кредити
Осіній	Семінар. Соціальна політика I.	3	Оцінювання надання соціальних послуг	3
	Мікроекономіка та Політика. Аналіз I.	3	Розвиток громади.	3
	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах тощо	3	Управління людськими ресурсами. Супервізія. Підготовка персоналу	3
			Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах тощо	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
Весняний	Семінар. Соціальна політика II.	3	Соціальне планування та програми розвитку	3
	Мікроекономіка та Політика. Аналіз I.	3	Фінансовий менеджмент	3
			Вибрані теми з соціального управління	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
	Інтегративний проект	0	Інтегративний проект	0
Вибіркові дисципліни (2)	6	Вибіркові дисципліни (0)	0	
	РАЗОМ:	30	РАЗОМ:	30
РАЗОМ КРЕДИТІВ ЗА 3-РІЧНИЙ ПЕРІОД НАВЧАННЯ				60

Якщо студент має визначні успіхи у навчанні, він може отримати ступінь за програмою інтенсивного навчання (Advanced Standing Program) (див. табл. 3) [5].

Таблиця 3.

**Інтенсивна програма підготовки магістра соціальної роботи
в Університеті Колумбія, США**

Семестр	Назва дисципліни	кредити
Літній	Інтенсивне тематичне навчання	3
	Практика соціальної роботи з індивідами, сім'ями та групами	3

Навчання (організоване за методом практики)				
Семестр	Поглиблена клінічна практика		Поглиблена загальна практика	
	Назва дисципліни	кредити	Назва дисципліни	кредити
Осіnnий	Клінічна практика у практиці соціального працівника	3	Оцінювання надання соціальних послуг	3
	Клінічна індивідуальна соціальна робота	3	Поглиблена загальна практика з різними групами населення I.	3
	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах.	3	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах.	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
Весняний	Клінічна практика з різними групами населення, клінічне втручання та професійна практика	3	Поглиблена загальна практика з різними групами населення II.	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
	Інтегративний проект	0	Інтегративний проект	0
	Вибіркові дисципліни (2)	6	Вибіркові дисципліни (2)	6

Навчання (організоване за методом практики)				
Семестр	Соціальна політика		Соціальне управління	
	Назва дисципліни	кредити	Назва дисципліни	кредити
Осіnnий	Семінар. Соціальна політика I.	3	Оцінювання надання соціальних послуг	3
	Мікроекономіка та Політика. Аналіз I.	3	Розвиток громади.	3
	Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних	3	Управління людськими ресурсами. Супервізія. Підготовка персоналу	3

			Практика в: системі охорони здоров'я; службах для дітей, сім'ї та молоді; соціальних закладах за рубужем; службах для людей похилого віку; організаціях; освітніх закладах	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
Весняний	Семінар. Соціальна політика II.	3	Соціальне планування та програми розвитку	3
	Мікроекономіка та Політика. Аналіз I.	3	Фінансовий менеджмент	3
			Вибрані теми: соціальне управління	3
	Польова практика	4,5	Польова практика	4,5
	Інтегративний проект	0	Інтегративний проект	0
	Вибіркові дисципліни (1)	3	Вибіркові дисципліни (0)	0

Отже, після проведеного аналізу навчального плану можна стверджувати, що протягом першого року навчання студенти проходять загальний навчальний курс, призначений для поглибленого засвоєння теорії і практики соціальної роботи, яке забезпечується вивченням таких предметів, як соціальні служби, теорія поведінки людей, динамічна психіатрія, соціокультурні концепції, соціальна стратифікація, етнічні системи, методи практичної соціальної роботи, наукові методи дослідження та ін. Загальний навчальний курс не є обов'язковим для всіх студентів. Досвідчені соціальні працівники для того, щоб отримати диплом магістра, можуть навчатися за скороченими програмами, які передбачають неповне навчальне навантаження. Особи, які мають диплом бакалавра акредитованого навчального закладу, мають право навчатись лише протягом другого року. Проте, навчання за такими програмами більшістю навчальних закладів не практикується; вони вводяться лише окремими вузами як експериментальна форма професійної підготовки й існують як альтернатива звичайній дворічній програмі навчання на отримання диплома магістра соціальної роботи.

Також, аналізуючи навчальні плани, слід відмітити, що на відміну від бакалаврів підготовка магістрів соціальної роботи у США вимагає концентрації спеціалізованих знань і практичних вмінь в одній або кількох сферах чи *методах соціальної роботи* (див. табл. 1-3). Найпоширенішою спеціалізацією на рівні магістратури є робота з окремими індивідами, сім'ями та групами. Таку спеціалізацію ще називають безпосередньою практикою або втручанням на мікрорівні. Програми, які надають своїм випускникам спеціалізацію за методами роботи займають у США друге місце за чисельністю (21%) [4].

Крім певного методу роботи також можна обрати спеціалізацію у будь-якій із *сфер діяльності соціальної роботи*: робота з людьми

літнього віку, робота у центрах здоров'я, у сімейних службах, соціальних службах на підприємствах, робота з дітьми, з розумово відсталими людьми або людьми з порушеннями психіки, робота у середовищі корекції поведінки чи у закладах кримінального покарання та ін. За даними Ради з освіти у соціальній роботі найбільша кількість акредитованих програм магістратури із соціальної роботи у США (73%) надають спеціалізацію за сферами діяльності [4].

Великою популярністю серед студентів магістратури користується спеціалізація у *клінічній соціальній роботі*. Обравши цю спеціалізацію, студенти здобувають знання, вміння і навички роботи з індивідуальними клієнтами, сім'ями і малими групами щодо вирішення їх психологічних та міжособистісних проблем. Вони вчаться здійснювати оцінку проблемної ситуації; встановлювати діагноз; проводити лікування, яке включає психотерапію і психологічне консультування; представляти і захищати інтереси клієнтів; надавати консультації та оцінювати результати своєї діяльності.

Навчання в магістратурі завершується складанням іспиту з обраного методу концентрації та захистом магістерської дисертації. Зазначимо, що написання магістерської роботи не є обов'язковою вимогою для отримання ступеня магістра; як альтернативний варіант магістрантам можуть бути зараховані дві письмові наукові роботи з курсів, які вони вивчали.

Здійснений аналіз навчальних програм і планів магістратури із соціальної роботи у США дав змогу виявити її характерні риси: спеціалізований характер теоретичного навчання і практичної підготовки; різноманітність видів спеціалізацій та їх поєднання; варіативність навчальних програм; орієнтація на вимоги практичної соціальної роботи; гнучкий характер професійно-освітніх програм; широке впровадження інноваційних технологій підготовки фахівців.

Список використаної літератури

1. Social Work Portal. A Recourse Tool for Social Work. Schools of Social Work [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.socialworkers.org/swportal/ssw1>> – Загол. з екрану. – Мова англ. **2. Поліщук В.А.** Підготовка фахівців соціальної роботи вищої кваліфікації у США / Віра Аркадіївна Поліщук // Матеріали регіонального науково-практичного семінару «Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції» (20 – 21 травня 2008 р.) за загальною редакцією проф. Г. В.Терещука. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний відділ Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 2008. – С. 215 – 218. **3. Кубіцький С. О.** Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. / С. О. Кубіцький. – К. : ДАККіМ, 2009. – 298 с. **4. The #1 Graduate School Directory on the Planet.** MSW Graduate Programmes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.gradschools.com/search-programs/social-work-msw>> – Загол. з

екрану. – Мова англ. **5. Columbia University School of Social Work. MS Program** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.columbia.edu/cu/ssw/bulletin/2011-2012/studyplans.html#fulltime>> – Загол. з екрану. – Мова англ.

Бартош О. П. До проблеми підготовки магістрів соціальної роботи у США

У статті розглянуто особливості підготовки магістрів соціальної роботи у США яка вимагає концентрації спеціалізованих знань і практичних вмінь в одній або кількох сферах чи методах соціальної роботи. Найпоширенішою спеціалізацією на рівні магістратури є робота з окремими індивідами, сім'ями та групами. Крім певного методу роботи також можна обрати спеціалізацію у будь-якій із сфер діяльності соціальної роботи: робота з людьми літнього віку, робота у сімейних службах, робота з дітьми, з розумово відсталими людьми, робота у середовищі корекції поведінки чи у закладах кримінального покарання та ін. Великою популярністю серед студентів магістратури користується спеціалізація у клінічній соціальній роботі.

Ключові слова: спеціалізація, магістр соціальної роботи, соціальний працівник, навчальний план.

Бартош О. П. О проблеме подготовки магистров социальной работы в США

В статье рассмотрены особенности подготовки магистров социальной работы в США, которая требует концентрации специализированных знаний и практических умений в одной или нескольких сферах или методах социальной работы. Распространенной специализацией на уровне магистратуры является работа с отдельными индивидами, семьями и группами. Кроме определенного метода работы можно выбрать специализацию в любой из сфер деятельности социальной работы: работа с людьми пожилого возраста, работа в семейных службах, работа с детьми, с умственно отсталыми людьми, работа в среде коррекции поведения или в учреждениях уголовного наказания и т.д. Большой популярностью среди студентов магистратуры пользуется специализация в клинической социальной работе.

Ключевые слова: специализация, магистр социальной работы, социальный работник, учебный план.

Bartosh O. P. To the issue of training of social work masters in the USA

The author of the article has considered the specificity of social work masters training in the USA, which requires concentration of specialized knowledge and practical skills in one or more fields or methods of social work. The most common specialization at the graduate level is the work with individuals, families and groups. In a method of work, one can also choose the

specialization in any of the areas of social work: work with older people, work in family services, work with children or mentally retarded people, work in the criminal penalties, etc. Specialization in clinical social work has also become very popular among the students – future social work master.

Key words: specialization, master of social work, social worker, curriculum.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2012 р.
Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37(73)(091)

Л. Ю. Сідун

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Однією з характерних рис початку ХХ століття є посилення взаємодії й взаємозалежності країн і народів світу з метою збагачення культур. За цих умов усвідомлюється проблема толерантного співіснування різних етнічних і соціальних груп. Дедалі більшої вагомості набуває полікультурна освіта, яка дає змогу людині віднайти можливість толерантного відношення до інших культур.

Однією з головних умов втілення ідеї полікультурної освіти є підготовка культурно-компетентного спеціаліста, здатного працювати в поліетнічному, полікультурному суспільстві. Ідеї полікультурної освіти знаходять своє відображення у вищій школі США.

Проблема полікультурної освіти є темою вивчення ряду вітчизняних і зарубіжних науковців. Виховання толерантності проаналізовано у працях С. Бондирева, питання освіти й виховання у полікультурному і багатоетнічному середовищі з позиції полікультуризму вивчалися науковцями В. Борисенковим, Е. Ямбургом. Полікультурна освіта в університеті стала темою вивчення Д. Шоем та Л. Френкель.

Мета статті. Метою нашого дослідження є проаналізувати полікультурну освіту в США, яка є джерелом прогресу вищої школи і фактором створення освітнього середовища, яке сприятиме формуванню важливих якостей сучасного спеціаліста.

Виклад основного матеріалу. У 1960-1970-х рр. відбулося різке збільшення чисельності студентів у США, яке супроводжувалося зростанням нетрадиційного студентського контингенту, у тому числі й за рахунок представників етнічних меншин. Однією з цілей полікультурної освіти у вищій школі є гармонізація відносин між студентами, які належать до різних етнічних груп, а саме: вироблення навичок поведінки, що базується на розумінні, терпимості, діалозі, самоповазі й повазі